

vr 02 maa 2018
20.00 Concertzaal

METAMORFOSEN

Ferrabosco, Strauss & Cage

— CONCERT —
— GEBOUW —
— BRUGGE —

Biografieën

Daan Vandewalle (BE) studeerde bij Claude Coppens (Koninklijk Conservatorium Gent) en bij Alvin Curran (Mills College in Oakland). Als solopianist maakte hij zijn debuut op het Ars Musica-festival in 1992. Inmiddels geniet hij internationale faam als uitvoerder van 20e-eeuwse pianoliteratuur, met een sterke aandacht voor de Amerikaanse experimentele traditie. Zijn repertoire omvat werk van componisten als Ives, Ligeti, Lutoslawski, Rzewski, Curran, Ablinger en Wolff. Als improvisator werkt hij samen met musici als Fred Frith, Barry Guy en Sonic Youth. Vandewalle concerteerde in gerenommeerde concertzalen als het Théâtre du Châtelet (Parijs), Auditorio Nacional de Música (Madrid), Lincoln Center (New York), Carnegie Hall (New York) en op het Prague Spring Festival. Hij doceert piano aan het Conservatorium van Gent.

Het Hathor Consort (BE) werd in 2011 opgericht door Romina Lischka en richt zich voornamelijk op consortmuziek uit de renaissance en barok. Hun eerste cd *Lachrimae*, met muziek van Dowland, verscheen bij het label Fuga Libera en kreeg goede recensies van onder andere Klara en Diapason. Het ensemble ontleent zijn naam aan de godin Hathor, een moedergod uit het oude Egypte die de godin van dans, kunst en muziek is.

Boho Strings (BE) wil de klassieke muziek een inspirerende rol geven als bron voor zelfreflectie en verandering in onze samenleving. Daarbij zoeken ze naar een evenwicht tussen het artistieke gedachtegoed en een sterke eigen sociale inbreng. Voor Boho Strings is innovatieve communicatie met het publiek het allerbelangrijkste. Als ensemble is Boho Strings een weerspiegeling van de diversiteit in onze samenleving; meer dan tien nationaliteiten zijn verenigd in dit ensemble. Deze rijkdom aan herkomsten en ervaringen vormen een bron van creatieve inspiratie, en zorgen voor een eclectische manier van musiceren. Boho Strings wil grensoverschrijdend artistiek werk leveren, onder andere via samenwerkingen met niet-Europese muzikale tradities en met andere kunstvormen.

David Ramael (BE) is een ambassadeur van een nieuwe generatie ondernemende dirigenten, die klassieke muziek een nieuwe rol willen geven binnen onze gefragmenteerde en geïnternationaliseerde samenleving. Voor hij artistiek directeur van Boho Strings werd, was Ramael meer dan tien jaar actief in de Verenigde Staten, waar hij aan het hoofd stond van orkestprogramma's aan een aantal prestigieuze universiteiten in New York, en waar hij als artistiek directeur het Gemini Youth Orchestra leidde. Hij is geregeld te gast in alle belangrijke concertzalen in België, zoals BOZAR, Concertgebouw Brugge en De Bijloke in Gent, en treedt op met orkesten zoals het Belgian National Orchestra, het Orchestre Philharmonique Royal de Liège en het Vlaams Sinfonietta. Ramael behaalde diploma's in orkestdirectie en musicologie, en studeerde aan het Koninklijk Conservatorium Brussel, de Université Libre de Bruxelles, Universität Wien en de University of Minnesota.

Uitvoerders & programma

19.15 Inleiding door Pieter Bergé

pauze

—
Daan Vandewalle: piano & prepared piano

—
John Cage (1912-1992)

In A Landscape (1948)

The Perilous Night (1943-4)

I

II

III

IV

V

VI

—
Hathor Consort: ensemble

Romina Lischka: discantgamba & artistieke leiding

Liam Fennelly: discantgamba

Uri Smilansky: altgamba

Elizabeth Rumsey: tenorgamba

Thomas Baeté: basgamba

Irene Klein: basgamba

—
Orlando Gibbons (1583-1625) &

John Ward (1571-1638)

In nomine a 4 in d

Alfonso Ferrabosco II (ca.1575-1628)

In nomine a 5

Ut re mi fa sol la a 5

La sol fa mi re ut a 5

In nomine a 6

In nomine through all parts

Met de steun van Piano's Maene

KLAVIER KAMERMUZIEK OUT OF THE BOX

Metamorfoses

Metamorfoses kunnen veel gedaantes aannemen. In het concert van deze avond worden alvast enkele van die mogelijkheden hoorbaar gemaakt. Maar bovenal is het concert zelf als een metamorfose opgevat. Doorheen de avond veranderen zowel de zalen, de musici als de muziekstijlen - veelvuldiger alvast dan in een traditionele concertsetting gebruikelijk is.

Centrale gast in het eerste luik van het concert is de Amerikaan John Cage. Cage is een kameleon. In zijn kunstenaarschap heeft hij zoveel verschillende gedaantes aangenomen dat juist de onvoorspelbaarheid een van zijn meest stabiele eigenschappen werd. Tijdens en na de Tweede Wereldoorlog was hij betrokken bij zowat alle belangrijke muzikale vernieuwingen. Toevalsmuziek, minimalisme, elektronische muziek, 'happenings' en 'performances' – het zijn maar enkele van de vele wegen die hij bewandelde. In de twee werken die vanavond op het programma staan, ondergaat echter niet alleen de componist een metamorfose, maar vooral het instrument.

In a Landscape is een kort werk voor piano (of harp). Het is een uitgesproken pretenteloze compositie, in de geest van Erik Satie. Cage voelde zich natuurlijk verwant met Satie, die zich net als hijzelf weinig aantrok van normen en conventies en gewoon deed wat hij wilde doen. Hij deelde ook Saties gevoel voor humor en diens aversie voor burgerlijke kunst. Saties 'binnenhuisinrichtingsmuziek', die nauwelijks een hogere ambitie had dan onopvallend

te bestaan, was duidelijk een inspiratiebron voor *In a Landscape*. De muziek reduceert zichzelf hier tot achtergrond, zoals muzak in de supermarkt. Het is bijna gênant om er gefocust naar te luisteren, al is er natuurlijk ook niets mis mee – net zo min als er iets mis is aan het uren turen naar een aquarium vol tropische vissen (of zelfs zonder). Hoe dan ook, bijna tien minuten lang komt er geen verandering in de eentonige ritmische puls van dit stuk. Door het doorlopende gebruik van het ontdeempingspedaal lopen alle lijnen ook voortdurend in elkaar over, zodat alles nog wat waterachtiger wordt. In het hele stuk komt er niet één agressieve dissonant voor. Alles kabbelt, en lijkt dat tot in de eeuwigheid te kunnen voortdoen. De luisteraar heeft er uiteindelijk het raden naar over welk landschap het hier gaat, maar léég is het alleszins.

In *The Perilous Night* (dat vier jaar eerder geschreven is, en ook voor piano) tapt Cage uit een ander vaatje. Deels komt dat doordat Cage de inhoud van het

'Net de onvoorspelbaarheid van John Cage werd een van zijn meest stabiele eigenschappen.'

'De verschillende partijen versmelten zodanig intens met elkaar dat het ensemble écht als één bewegend geheel gaat klinken.'

stuk preciezer aangeeft, namelijk 'de eenzaamheid en terreur die iemand overvalt wanneer zijn liefde ongelukkig begint te worden'. Maar het grootste verschil is wel de gedaanteverwisseling van het instrument. De piano is hier een 'prepared piano' geworden. Dat is een piano waarvan (een deel van) de snaren in het binnenwerk gemanipuleerd zijn met allerhande schroefjes, boutjes, viltjes, enzovoort. Het instrument klinkt daardoor meer als een percussiemachine dan als een traditionele piano. Je moet het wel toets per toets bekijken, want niet-geprepareerde piano's blijven wel 'normaal' klinken en ook bij de gemanipuleerde toetsen zijn er veel gradaties. Het zijn overigens niet alleen de klankkleuren die *The Perilous Night* zo sterk doen verschillen van *In a Landscape*. Ook de compositiestijl is totaal anders: van het legato en de wazigheid van het landschapstuk is in de evocatie van de nacht geen spoor terug te vinden. De muziek is bar en agressief, en soms vereenzaamd.

Het tweede luik uit het concert katapulteert ons enkele eeuwen terug in de tijd, meer bepaald naar de late renaissance en vroege barok. In die periode was het zogenaamde *In nomine* een erg geliefd genre, vooral in Engeland. Het genre ging terug op een mis van John Taverner uit

het begin van de 16e eeuw (*Gloria tibi Trinitas*). Daarin kwam een passage voor – vanzelfsprekend op de tekst 'In nomine Patris' ('In de naam van de Vader') – die om een of andere reden bijzonder in de smaak viel. Tal van componisten begonnen er allerhande varianten van te maken, vooral voor instrumentale ensembles. Essentieel daarbij was dat de oorspronkelijk Gregoriaanse melodie, die de basis vormde van Taverners mis, ook nu telkens weer als vertrekpunt werd genomen. Die lijn is in de meeste *In nomine*'s dan ook nog altijd goed herkenbaar, omdat ze bestaat uit regelmatige, en duidelijk afgebakende lange noten (gewoonlijk een volledige maat per noot). Elk *In nomine* is dus in feite op te vatten als een 'nieuwe gedaante' van hetzelfde basisgegeven. Over het algemeen is de stijl van deze stukken eerder conservatief. De goede oude renaissancepolyfonie leeft er nog heel sterk in door. Daardoor krijg je composities waarin de verschillende partijen zodanig intens met elkaar versmelten dat het ensemble écht als één bewegend geheel gaat klinken. Bij een consort van viola da gamba's werkt dat bijzonder goed.

Het vermengen van strijkers is ook het klankbeeld dat Richard Strauss voor ogen stond toen hij in de laatste maanden van de Tweede Wereldoorlog zijn *Metamorphosen* schreef. Dit werk druipet echt van het oorlogsverdriet. Niet toevallig allicht viste Strauss zijn compositie weer op, daags nadat de Weense opera in puin gelegd was. Toch zijn het niet de gruwel en de vernieling die centraal staan in Strauss' werk, maar eerder een diepe treurnis over alles wat verloren is gegaan. Vanuit die optiek is het ook heel begrijpelijk waarom Strauss al vanaf de beginnaten zo duidelijk verwijst naar Beethoven – destijds toch dé onbetwiste symboolfiguur van de Duitse (muziek)cultuur. Maar de verwijzing is zeker ook niet onschuldig. Strauss citeert namelijk vooral uit Beethovens bekende *Derde symfonie*, en meer bepaald uit de treurmars daaruit. Die symfonie heeft natuurlijk een

'In Strauss' *Metamorphosen* weerklinkt een diepe treurnis over alles wat verloren is gegaan.'

bekende voorgeschiedenis: Beethoven had aanvankelijk een enorme bewondering voor Napoleon, maar toen die zich tot keizer liet kronen, sloeg die bewondering om in woede en ontgoocheling. Beethoven besefte dat

die beslissing de voorbode was van een dictatuur die de personencultus boven het algemeen belang zou stellen. In zijn ogen sloeg Napoleon een weg in die onvermijdelijk zou leiden naar terreur, geweld en oorlog – net zoals dat ook in de recente Duitse geschiedenis was gebeurd. Op zich – als je het kent, natuurlijk – is het thema uit Beethovens treurmars zeer herkenbaar, maar toch valt het ook niet bijzonder op. Dat heeft te maken met de algemene textuur van de *Metamorphosen*: alles versmelt met alles, de ene partij verglijdt haast ongemerkt in de andere en de motiefjes nemen, in goede beethoveniaanse traditie, steeds nieuwe vormen aan. Het *Eroica*-citaat wordt zo echt een deel van de nieuwe compositie. Het is geen 'Fremdkörper' maar wordt een mutatie van zichzelf.

— Pieter Bergé

wo 10 jan 2018 — zo 18 maa 2018

FOTOTENTOONSTELLING TIM THEO DECEUNINCK & SOFYA DEMSKAYA

De jonge Tim Theo Deceuninck trok voor zijn reeks *What's the Capital of California?* in de voetsporen van de Duitse SS-officier Joachim Peiper tijdens de winter van 1944. Peiper en zijn troepen werden na de oorlog veroordeeld voor de moord op meer dan 300 Amerikaanse krijgsgevangenen en meer dan 100 onschuldige burgers. Deceuninck bracht de belangrijkste plekken op hun bloederige route in beeld.

De Belgisch-Russische Sofya Demskaya fotografeerde voor de reeks *Ruïnes van de Teutoonse Orde* vervallen kastelen en kerken in Kaliningrad, het voormalige Königsberg, een stukje Duitsland dat na WO II deel uitmaakte van de Sovjet-Unie.

© Sofya Demskaya

© Tim Theo Deceuninck

Metamorphosen libri XV

De tachtigjarige Richard Strauss schreef zijn **Studie für 23 Solostreicher** met als titel **Metamorphosen** in opdracht van Paul Sacher, dirigent van het Collegium Musicum Zürich. Hij werkte eraan in zijn woning in Garnisch van 13 maart tot 12 april 1945.

In een periode van verwoesting en de dreigende ondergang van een beschaving zocht Strauss troost in het componeren. Voorts verdiepte hij zich ook in de natuurwetenschappelijke geschriften van Goethe, zoals *Versuch die Metamorphose der Pflanzen zu erklären* (1790), een poging om de vele metamorfosen in de natuur te verklaren.

Strauss' *Metamorphosen* hebben vermoedelijk meer met Goethe en met de alles verwoestende oorlogen te maken dan met de lectuur van de vijftien boeken der *Gedaanteverwisselingen (Metamorphosen libri XV)* van Publius Ovidius Naso. Dit meesterwerk van de Romeinse vertelkunst en een onbetwistbaar hoogtepunt in de wereldliteratuur zal Strauss ongetwijfeld ook gekend en wellicht gelezen hebben. Deze vijftien boeken omvatten 250 verhalen in circa 14000 hexameters, meestal van Griekse origine en beïnvloed door de grote dichter Vergilius. Ovidius, geboren in Sulmona (Abruzzes, Midden-Italië) in 43 v.C., werkte negen jaar – van 1 vóór tot 8 na Christus – aan zijn *Metamorphosen*. In het jaar 8 viel hij om nooit opgehelderde redenen in ongenade bij keizer Augustus en werd hij verbannen, weliswaar met behoud van burgerrechten, kans op genade en behoud van zijn bezittingen, naar het onherbergzame Tomi aan de Zwarte Zee. Zijn verbanning had wellicht

te maken met de publicatie van zijn nogal aanstootgevende *Ars amatoria* bestaande uit twee boeken bedoeld voor mannen – hoe en waar ze een geliefde kunnen vinden, verleiden en behouden – en een boek met dito raadgevingen bedoeld voor vrouwen. Kortom: drie boeken over de verleidingskunst.

Het *Metamorphoseon* begint met de chaos en de schepping van de wereld en eindigt met de apotheose van Caesar en Augustus. De bekendste verhalen die onder meer heel wat 17e- en 18e-eeuwse componisten inspireerden tot het schrijven van een opera, zijn *Daphne*; *Narcissus en Echo*; *Pyramus en Thisbe*; *Iason en Medea*; *Cephalus en Procris*; *Daedalus en Icarus*; *Philemon en Baucis*; *Orpheus*; *Glauco en Thisbe*; *Aeneas*; *Numa en Pythagoras* en zo zijn er nog heel wat.

— Johan Huys

In de kijker

ZONDAG

18 MAA 2018

15.00 Kamermuziekzaal

BarrocoTout Brussel in beweging

De jonge talenten van BarrocoTout storten zich op de muziek van een woelige periode in de Zuidelijke Nederlanden: triosonates van late barok tot vroege klassiek, van componisten van eigen bodem als de Croes, Van Maldere en Delange overal in Europa gingen oppikken.

VRIJDAG

23 MAA 2018

20.00 Concertzaal

Anima Eterna Brugge Strauss. Till Eulenspiegel

Huisorkest Anima Eterna Brugge bewijst met twee symfonische gedichten én een selectie uit zijn weergalozes *Lied*-oeuvre eer aan Richard Strauss, een denker-sonder-grenzen, een heerlijke fantast.

Laat weten wat u van het concert vond op

 ConcertgebouwBrugge
 @concertgebouwbr

info & tickets +32 70 22 12 12 — In&Uit: 't Zand 34, Brugge

concertgebouw.be